

BULDAN DOKUMACILARI'NIN ÖRGÜTLENMESİ; KOOPERATİFLEŞME

Okt. Seda SARIKAYA SARIDEMİR

Adnan Menderes Üniversitesi, ssarikaya@adu.edu.tr

Kooperatifler ilk kez Sanayi Devrimi sonrasında devrimin etkisi ile İngiltere’de ortaya çıkmıştır.

“Osmanlı Devleti’nde ise Mithat Paşa’nın Memleket Sandıkları ile başlamıştır.”¹ I. Dünya Savaşı yıllarında mahalle kooperatifleri yanı sıra memur kooperatifleri de kurulmuştur. I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşının getirdiği sıkıntılar neticesinde, 1924’te “İtibari Zirai” Birlikler Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanuna göre ortakların kişisel ve müşterek kefaleti esasına dayalı kredi dağıtacak örgütler oluşturmaları öngörülmüştür. 1926’da ise Türk Ticaret Kanunu ile Kooperatiflerin kurulması ve yaygınlaştırılması amaçlanmıştır.

Mustafa Kemal’de yaptığı meclis konuşmalarında hem Tarım Kredi Kooperatifleri’nin hem de Küçük Sanat Kooperatifleri’nin kurulması gerektiğini vurgulamıştır. Mustafa Kemal; “Halkımızın bedii kabiliyetlerine ma’kes olan ve her günkü ihtiyaçlarımızın büyük bir kısmını karşılayan el ve küçük sanatların Cumhuriyet rejiminde layık olduğu mertebeye yükseltilmesi icabeder. Bunun için teşvikler yapılmasını ve bu babdaki layihanın bir an evvel müzakeresini tavsiyeye şayan bulurum”² diyerek Küçük Sanat erbabını desteklemiştir. Ayrıca Kooperatifçiliği her yerde sevdiğini belirtmiş kredi ve satış için olduğu kadar istihsal vasıtalarının öğretilip kullanılması için de kooperatiflerden istifadeyi gerekli görmüştür.

¹ Zafer Toprak, **Milli İktisat Milli Burjuvazi**, Tarih Vakfı Yurt yay. İstanbul, 1995, s.125.

² **Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri**, I-III, 3.baskı, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Basımevi, Ankara, 1981, s.408.

1930'lu yıllarda ülkemizde on bir Küçük Sanat Kooperatifi bulunurken bunlardan beş tanesi Denizli'dedir.1936'da ise Buldan'da Dokumacı Alım- Satım Kooperatifi kurulmuştur.

Buldan Dokumacılığı ile ilgili kuruluşlar iki grupta incelenebilir:

a) Dokumacılara gerekli olan hammaddeyi sağlayan ve dokunan malları piyasaya sevk eden kuruluşlar.

- 1) Buldan I Numaralı Dokumacı Alım Satım Kooperatifi
- 2) Buldan II Numaralı Dokuma Alım Satım Kooperatifi
- 3) İplik İşlemeciler Kooperatifi
- 4) Buldan İşletmeciler Küçük Sanat Kooperatifi

b) Dokumacılara kredi sağlayan kuruluşlar

- 1) Esnaf kefalet Kooperatifi
- 2) Halk Bankası

Bunların dışında ise Buldan El Sanatları Araştırma Geliştirme ve Tanıtma Derneği bulunmaktadır. Bu derneğin amacı kooperatiflerin amacına göre farklılık gösterir. Dernek eski motifleri toplayarak bu motifleri geliştirmeyi amaç edinmiştir.

I Numaralı Alım Satım Kooperatifi 12.01.1937'de mukavelenamesi araştırılıp incelendikten sonra onaylanmış ve faaliyete girmiştir.

Buldan I Numaralı Alım Satım Kooperatifi'nin mukavelenamesi:

1-Aşağıda zikredilen hisselerle sahip aza ile bilahare ortaklığa iştirak edecek olanlar arsından müteahvil sermayeli ve mahdut mesuliyetli bir kooperatif ortaklığı teşkil edilmiştir.

2-Ortaklığın Unvanı: Buldan Dokumacılar Kooperatifi'dir.

3-Ortaklığın maksat ve gayesi şunlardan ibarettir:

a)Dokuma imali için lazım gelen iptidai madde ve malzemeyi müştereken tedarik ve bunları kooperatif azalarına tevzi eylemek.

b)İmalat için lazım gelen iptidai madde ve malzemeyi gerek ortakların münferit hesaplarına ve gerek ortaklığın müşterek hesabına olmak üzere tedarik eylemek.

c)İmal edilen dokumaları ve aynı mahiyette dokunmuş malları ortaklar namına satmak.

d)Bütün ortakların ortaklığa ait bir veya birkaç çatı altına toplayarak tam bir istihsal kooperatifi vücuda getirmek. Ortaklığın elde etmek istediği bu son gayenin istihsali tedricen olacak.

e)Sair faydalı görülen mali, ticari ve sınıai işleri yapmak.

4-Ortaklığın idare merkezi Buldan kazasıdır.

5-Ortaklık icra vekilleri heyetince mezuniyet ita ve tasdik olunup sicilli ticarete teşkil edildikten ve usulen ilan edildikten sonra suret-i kat'iyede teşekkül etmiş sayılacak ve işe başlayacaktır. Şirketin devam müddeti tescil tarihinden itibaren 21 senedir. Bu müddet umumi heyet kararı ile uzatılabilir.

6-Bu mukavelename ahkâmını kabul eden kanuni ehliyeti haiz her dokumacı şirkete hissedar olabilir.

7-Hissedarın adedi gayri mahdut ve hissedarlık sıfat ve vukufu şahsidir.

8-Beher hisse bedeli 5 Türk Lirası olup her şerik dilediği zamanlarda en çok altmış hisseye kadar alabilir. Her hissedar en az beş hisse almak mecburiyetindedir. Asgari sermaye 1000 Türk Lirasıdır.

9-İlk hisse bedeli peşinen tediye olunur. Geri kalan dört hisse için ayda 1 Türk Lirası veya haftada 25 kuruş tediye şekli kabul olunabilir. Ancak ilk hisse bedelinin peşinen tediye kudretinde olmayan hissedarlara bir suhulet olmak üzere iştirak tarihinden itibaren ayda 1 lira tediyesi kabul edilir. Şu kadar ki bilançoda tediye ve kanuni bir hisseye baliğ olmazsa sermaye nispetindeki temettuğ verilmez.

10-Şirketin başlangıcında mevcut olan hissedarlar bu mukavelenameyi imza edenlerdir. Sonradan hissedar olmak için müracaat edenler idare heyetinin tesibi halinde talibin ismi şüreka defterine yazıldıktan sonra hissedarlığı muteber olur.

11-Her ortağa hisse senedi makamında kanunun tarif ettiği şekilde bir cüzdan verilerek iştirak hissesi her nevi tediye ve reddiyat ve temettuğ miktarları sırası ile bu cüzdana kaydedilir. Ve şirketi temsil eden zat ile hissedar tarafından imzalanır. Bu cüzdan kaybolursa şirket kayıtlarına göre usulü dairesinde hazırlanan bir yenisi verilir.

12-Hissedarlar şirketin tesis tarihinden itibaren ilk beş sene içinde sermayelerini hiçbir suretle istirdad edemezler. Şu kadar ki nakl-i mekan ve terk-i sanat gibi meşru mazeretler *zuhurunda* sermayeleri iade olunur. Bu gibiler o senenin kar ve zararına iştirak etmeyecekleri gibi müterakim ihtiyat akçasından da bir şey talep edemezler.

13-Her şerik şirketteki hisse ve hakların idare meclisinin kabul ve tasdiki şartı ile şirket azasından bir diğerine devredebilir.

14-Vefat eden hissedarların sermayeleri tahakkuk edecek temettuğları ile birlikte tam olarak mirasçılara iade olunur. Bilançodan evvel sermayenin iadesi talep edildiği takdirde yalnız sermayesi talep edilir. Varisler müttefikan hissedar olmakta devam etmek isterse işlerinden birini tevkil etmek şartıyla ortaklığa kabul olunurlar.

15-Mukavele ahkâmına riayet etmeyen ve şirkete zarar verecek hareketlerde bulunan bir hissedarı ilk içtima edecek umumi heyetin tasvibine arz edilmek şartı ile idare meclisi ortaklıktan çıkarabilir.

16-Şirketten istifa eden veya çıkarılan şeriklerin sermayeleri %25 noksan ile ve 12. maddedeki müddetin mürurundan sonra reddolunur. Bu kabil hissedarlar şeriklik

haklarını zayi etmekle beraber hesap senesi temettuatından ve müterakkim ihtiyat akçasından bir şey isteyemezler. İstifa veya ihraç tarihinden sonraki zarara iştirak edemezler.

17-Temettüğüden ayrılarak mebalîğ ile bir ihtiyat sermayesi teşkil olunur. Bu ihtiyat şirketinin mevcut sermayenin yarısı buluncaya kadar toplanır. Vukua gelecek zararlar aynı senenin temettuu ile kapatılmazsa ihtiyat sermayede tefsiye olunurlar.

18-Ortaklar her sene bir bilanço tanzim eder. Bu bilanço mucibince tahakkuk edecek safi kardan %10 ihtiyat akçası çıkarıldıktan sonra mütebaki miktarın %6'sı idare meclisi azasına %3'ü memurlara ve %1'i de murakabe heyetine ikramiye olarak ayrılır. Kalan %90'ın %2'si ortaklara fevkalade hallerde sıhhi ve içtimai yardımlarda bulunmak üzere ayrıldıktan sonra geri kalan kısım umumi heyetçe doğrudan doğruya fevkalade ihtiyaç akçası olarak ayrılabilceği gibi ortaklar arasında iştirak hisseleri ve istihlak miktarı üzerinden taksim olunur. Bu kısım %75'i sermaye ve %25'i de istihlak temettuu olarak dağıtılır. Ancak idare meclisine ve murakıplara ayrılacak ikramiye hisseleri her aza için 200 liradan fazla olamaz. Memurlar için ayrılan miktar da her memurun aylığının iki mislini tecavüz edemez. Fazla miktarlar ortaklara tevzi edilecek miktarlara zammolunur.

19-Her senenin sonundan itibaren nihayet iki ay içinde usulü dairesinde şirketin bilançosu tanzim edilerek mevcudat defterleri meclis-i idare ve murakıp raporları ile birlikte umumi heyetin adi içtimasından en az on beş gün evvel şirketin ortakların tetkikine amade bulundurulur.

20-Şirketin mali olacak binaların maliyeti üzerinden her sene %10 nispetinde amortisman yapılır.

21-Umumi heyet her sene nihayet mart ayında idare meclisinin daveti ile ve icabında idare meclisinin kararı veya murakıpların mütefikane talepleri üzerine fevkalade olarak idare eder. İçtima tarihinden laakal on beş gün evvel İktisat Vekaletine bildirilecek ve ictimaa ait ruzname müzakeretiyle evrak ve vesaitin birer sureti gönderilecektir. İctimada İktisat Vekaletini temsilen bir komiser bulunur.

22-Ortakların en az onda birinin esbab-ı mucibeli tahriri talepleri üzerine idare meclisinin umumi heyeti fevkalade ictimaa davet etmesi mecburidir.

23-Umumi heyet Heyet-i İdare Meclisi'nin tayin ve en az on beş gün evvel ilan edeceği içtima günü toplanacak azaların mutlak ekseriyle kararlarını verir. Umumi heyete idare meclisi reisi riyaset eder.

24-Umumi heyetin vazife ve salahiyetleri: İdare meclisi ve murakıp raporlarının dinlenmesi ve bilanço hesaplarının tatbik ve tadilen kabul ve reddi idare meclisinin ve murakıpların intihabı, idare meclisine verilecek hakkı huzur ile murakıplara verilecek ücretin tasfiyesi ve idare meclisinin salahiyeti haricinde bulunan hususlar hakkında karar verilmekten ibarettir.

25-Umumi heyetin ruznamesini idare meclisi tetkik eder. Hissedarlar da içtima tarihinden itibaren en az on gün evvel en az yirmi hissedarın imzasını havi idare

meclisine verecekleri karar ile istedikleri maddelerini koydurabilirler. Umumi heyetin içtımına davetine dair olacak ilan müzakere ruznamesi de ihtiva edecektir.

26-Umumi heyetin vereceđi kararlar umum ortaklar hakkında muteberdir.

27-Müddetin temtinine sermayenin nısfı zayı olması dolayısı ile herhangi bir sebeple vaktinden evvel ortaklığın feshine ve mukavele mevaddının tadiline dair şirkette mekayyet hissedarlarının nısf-ı müzakerata iştirak etmek şartı ile mevcudun üçte ikisinin ekseriyeti ile kararlar verilebilir. İlk içtimada bu miktar ekseriyet olmazsa ikinci içtimada ortakların dörtte birinin hazır bulunması ekseriyet için kafi görülür”³.

“28-Her ortağın hissesi ne kadar olursa olsun umumi heyete yalnız bir rey vardır.

29-Şirketin bütün işeri idare meclisi tarafından tetvir olunur. İdare meclisi azası asgari iştirak hissesi bulunan beş hisseyi tamamen ödemiş hissedarlar arasından umumi heyete gizli rey ile ve iki sene müddetle seçilecek yedi azadan mürekkeptir. Her azadan ikisi ile çıkarılarak yeniden intihap yapılır. Müddeti hitam bulunan azanın tekrar intihabı caizdir. İlk yedi azadan sonra sırası ile en çok rey alan yedi kişi yedek seçebilir. İlk idare meclisini şirketi tesis eden şüreka intihap eder.

30-İdare meclisi ilk içtimamda içlerinden bir reis, bir reis vekili intihap eder. İdare meclisi reisi gerek müddei ve gerek müdde-i aleyh sıfatıyla huzur-u hakimde şirket namına müdafaada bulunur. Ve vekil tayin edebilir.

31-Şirketi ancak meclis idare reisi ve iki azanın imzası ile nez edilecek sirküler mucibince vaz’ı imzaya mezun kılınacak salahiyettar kimselerin imzaları taahhüt altına alınabilir.

32-İdare heyetinin başıca vazife ve salahiyetleri şunlardır:

a)Şirketin hüsn-ü idaresi ile maksat ve gayelerinin tahakkukun çalışmak hesapların sıhhat ve intizamını temin etmek her sene şirketin bilançosunu yapmak. Ticari, sınai ve mali vaziyeti hakkında rapor vermek.

b)Umumi heyeti içtimaa davet ve kararlarını icra eylemek

c)Şirket memurlarının hüsn-ü intihap ve azıl ve bunların vazifelerini ve ücretlerini tespit etmek.

d)Şirketin iadesine müteallik dahili talimatnameleri ve imza salahiyetine ait sirküleri yapmak.

e)Şirket memurları muamelatı hakkında şikayetleri tetkik ve icabında derhal icra etmek.

f)Piyasa temevvücatını takip ederek şirketin alış ve satış fiyatlarını daimi surette kontrol etmek.

³ Denizli, 29 Nisan 1937.

g)Murakıpların vazifelerini tezhip şirket ile hissedarlar arasındaki münasebeti idare etmek.

h)Şirketin kanuni mükellefiyetlerini vakti zamanında ifa ettirmek.

ı)Memleketimizde diğer kooperatiflerle münasebet tesisine ve aralarında mütebaki müzaheret tesisine ve bunlarla birleşmeye çalışmak.

i)Şirkete ait mukavelenamelerin akit ve şirket namına vekil ve murahhas tayin etmek.

j)Şirket için menfaat mülahaza ettiği takdirde sulh olmak ve hakem tayin etmek.

k)Şirketin ve sanatın maddi ve manevi faydalarını intaç edecek her türlü teşebbüs ve muameleleri yapmak.

33-İdare meclisi haiz olduğu salahiyet ve iktidarı kısmen veya tamamen içlerinden bir veya bir kaçını ve vazifelerini icraya taalluk eden kısmını mesul ve mükellef bir müdüre tevdi edebilir.

34-İdare meclisi en az haftada bir içtima eder. Azanın yarısından bir fazlasının zuhuru müzakereye kafidir. Mevcudun ekseriyeti ile karar verilir.

35-Açılan idare meclisi azalığına sırası ile yedek azadan birisi geçebilir.

36-İhmal ve teseyyüp neticesi vukua gelecek maddi zararlar ile müdür veya müstahdeminin mesuliyetleri halinde kefillerin ademi iktidarı yüzünden husulü muhtemel ziyanlara karşı idare meclisi azası şahsen mesuldür.

37-Umumi heyet hissedarlar arasından veya hariçten bir sene müddetle ve gizli rey ile bir veya iki murakıp seçer. Müddetleri biten murakıpların intihapları caizdir. İlk murakıp şirketi tesis eden şüreka tarafından seçilir.

38-Murakıplar şirketin umumi muamelatını teftiş ve murakabe ile mükelleftir. Ticaret kanunu ahkamı dairesinde vazifelerini icra ederler.

39-Murakıplar idare meclisi müzakerelerinde rey vermek suretiyle hazır bulunabilirler.

40-Murakıplar vazifelerini hüsn-ü suretle ifa eylemelerinden müteselsilen mesuldürler.

41-Şirketin müddeti bittiği ve temdit edilmediği yahut müddeti bitmeden evvel sermayesinin yarısı zayi olduğu veya her hangi bir sebeple feshine karar verildiği takdirde umumi heyet şirketin muamele ve hesaplarını tasfiye etmek üzere en az üç ortaktan mürekkep bir tasfiye heyeti teşkil ve ücretlerini tayin eder. Bu heyet tasfiye müddeti esnasında idare meclisi yerine kaim olur.

42-Tasfiye muamelesinin sonunda tasfiye heyeti, kati bilanço yapıp şirket mevcudundan ve ihtiyat akçasından tasfiye kararı verildiği zaman mevcut olan her

şirkette bulunduğu müddet esası üzerinden tayıyeder. Bu suretle yapılan bilanço umumi heyetçe tasdik edildikten sonra tasfiye heyetince herkesin istihkakı tevzi olunur”⁴

Kooperatif Kurucuları; Zehrenti Mahallesi’nden Halil Sert, İbrahim Top, Helvacılar Mahallesi’nden Osman Kazım Başalp, Hamamdere Mahallesi’nden Halil Efe, Salih Vural, Vakıflar Mahallesi’nden Mehmet Çakmak’tır.

“Bu kişilerden bazıları gerek savaşlar, gerekse diğer nedenlerden ülke dışına çıkan, özellikle İngiltere, Almanya ve Bulgaristan’ı görme olanağına sahip olmuş kişilerdir”⁵. Yukarıda adı geçen kişilerde kooperatif kurma düşüncesi, gittikleri ve gördükleri yerlerden esinlenmeleri ile bağlantılıdır. Kooperatif kurarak üretimde ve kalitede artışı sağlamak istedikleri halk arasında söylenmektedir. Ayrıca Buldan I Numaralı Dokuma kooperatifinin bir diğer amacı da el tezgahlarının ıslahını sağlamaktır.

Buldan II Numaralı Dokumacılar Küçük Sanat Kooperatifi’nin Ticaret Vekaletine gönderdiği esas mukavele incelenmiş ve 8 Ekim 1941’de onaylanmıştır.⁶ Bu kooperatifin amacı da I Numaralı Dokumacılar Küçük Sanat Kooperatifi’nin amacı ile aynıdır.

II. Dünya Savaşı’ndan sonra Buldan’da bir başka kooperatif daha kurulmuştur. “Buldan İşletmeciler Küçük Sanat Kooperatifi Ticaret Bakanlığı’nın 13/10/1947 tarihli ve 6/5770/13044 sayılı yazısı ile gönderilen ilişik ana sözleşmesi Bakanlar Kurulunca 13/11/1947 tarihinde incelenerek, adı geçen ortaklığın kurulmasına izin verilmesi; Ticaret kanununun 480’inci maddesine göre kararlaştırılmıştır.”⁷

II. Dünya Savaşı sırasında bu kooperatiflere üye olan kişiler çok iyi paralar kazandıkları kaynaklarda yer almaktadır. Ayrıca kaynaklarda yer alan bir başka bilgi de Sanayi bakanlığının iplik bulamayan dokumacılara iplik tahsis ettiğiidir.

II. Dünya Savaşı yıllarında ipliğin kooperatifteki satış fiyatı beş lira iken karaborsadaki satış fiyatı altmış liradır. Buradan hareketle kooperatifin bir amacının karaborsayı engellemek olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Bunun biçin bazı tedbirler almıştır. Bu tedbirlerden birisi ise verdiği ipliği dokuma olarak geriye istemsidir. Bunun için bir süre belirlemiştir. Yani dokumacı üyesi olduğu kooperatiften aldığı ipliği en geç üç ay içinde dokuyarak kooperatife geri vermek zorunda kalmıştır. Malın tesliminde ise ürün bedelinin %90’ı dokumacıya peşin olarak ödenmiştir. Kooperatifler de üyelerinden satın aldıkları bu malları, karını da ekleyerek toptancı tüccarlara satmışlardır. Ancak, dokumacı iplikten arttırmışsa kar yapmıştır. “Dört buçuk kilogramlık iplik paketi boyandıktan sonra işlenirken fire vermek yerine kilogram artışı görülüyor. Beş kilogram oluyor. İplik kasarlandıktan sonra altı kilogramı buluyor. Böylece her paketten bir buçuk kilogram mamul karaborsaya gidiyor.”⁸

Kooperatiflerin bir başka görevi de dokumacılara iplik temin etmektir.

⁴ Denizli, 1 Mayıs 1937

⁵ Halis Ödel, **Denizli’de Tekstil Sanayi ve Geleneksel Tekstil Üretim Merkezleri Buldan – Babadağ – Tavas – Kızılcaölük**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1999, s.130.

⁶ T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başvekalet Kararlar Müdürlüğü, Fon kodu: 30.18.1.2., Yer no: 97.102.4.

⁷ T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başvekalet Kararlar Müdürlüğü, Fon kodu: 30.18.1 Yer no: 115.71.15.

⁸ Akil Koyuncu, “*Dokumacılar ve Kooperatifleri*”, **Karınca Kooperatif Postası**, sayı: 167, 1950, s.2.

II.Dünya Savaşı yıllarında topu 15 liradan üye başına 4 top iplik verilirdi. Aynı yıllarda Buldan kaymakamının maaşı 110 lira idi.⁹ İplikleri veren kurum da Ekonomi ve Sanayi Bakanlığı'nın kararı ile Sümerbank'tır. 1944 yılından itibaren bir sorun ortaya çıkmıştı yani kooperatif dokumacıların iplik tahsisini kesmiştir. 1947'den itibaren ise kooperatifler bol miktarda iplik satın alarak dokumacılara iplik satışına başlamıştır.

1950'ye kadar iplik sıkıntısı yaşanmışsa da 1950'den itibaren yurtdışından iplik getirilmeye başlandığı için iplik sıkıntısının çekilmediği yapılan görüşmelerden anlaşılmıştır. 1950'den itibaren iplik temini için Halk Bankası da devreye girmiştir.

Kooperatiflerin bir diğer görevi de dokunan malları kalitelerine göre sınıflandırmaktır.Çarşıda dokuma pazarının olduğu gün yani Perşembe günü masalar hazırlanır, masalara dağıtılan dokumalar kooperatif tarafından görevlendirilen ve işinin erbabı olan kişiler tarafından incelenir ve damgalanırdı. Böylece kalitesiz olan malın satışı ya da dükkanlara girişi engellenirdi.

Damgalamadan sonra hazırlanan dokumalar Buldan pazarında satılabildiği gibi kooperatife gelen alıcılara da satılabilmektedir. Ya da kooperatif bu malları diğer pazarlara sunar ve siparişlere göre sevkıyatını yapardı.

1960'lara gelindiğinde ise kooperatiflerin kaliteyi arttırmak için el tezgahlarının ıslahını sağlamak istedikleri görülür. Hatta Sümerbank'ın Nazilli ve Konya-Ereğli Fabrikası'ndan tasfiye ettiği motorlu dokuma tezgahlarından birkaçını Buldan'a getirilmesinde destek sağlanır. Ancak motorlu tezgahları Buldan halkı pek benimsemez. Zamanla Buldan halkı tarafından makineli tezgahlar benimsenir ayrıca bazı dokumacılar kooperatiflerin aracılığı ile Ereğli'ye gönderilir. Çünkü motorlu tezgahların hem kullanımı hem de parçaları hakkında buldan dokumacılarının bilgi edinmesi gerekmektedir.

Buldan'da kurulan bir diğer kooperatif ise 1955'te kurulan Esnaf ve Kefalet Kooperatifi'dir. Esnaf Kefalet Kooperatifi 20 Ocak 1969'da Başbakanlığa bir dilekçe yazarak Buldan'da Halk Bankası'nın kurulmasını talep etmiştir. Bu dilekçede: Buldan'ın merkez kaza olduğundan bahsedilmiş ve halkının %80'nin dokumacılıkla, %20'sinin de diğer işlerle uğraştığı vurgulanmıştır. Buldan'da kurulan Esnaf Kefalet Kooperatifi'nin Türkiye genelinde 46'ncı sırada olduğu ve 1968'den itibaren üye sayısının 400'e yakın olduğunu belirtmiştir¹⁰.

Buldan'da, I ve II Numaralı Dokumacılar Küçük Sanat Kooperatifleri, İşletmeciler Kooperatifi, Havlu Dokumacıları Kooperatifi ve Esnaf Kefalet Kooperatifi'nden bahsedilen dilekçede, ayrıca 1890 Ziraat Bankası'nın, 1965'te de İş Bankası'nın açıldığı belirtilmiştir. "Buldan'da 500'ü müteceviz motorlu, 2000'i müteceviz el dokuma tezgahlarıyla büyük kapasitede bir fabrika halinde çalışmakta ve son zamanlarda Jakarlı tezgahları ile Bursa ile rekabet etmektedir.

⁹ Halis Ödel, **Denizli'de Tekstil Sanayi ve Geleneksel Tekstil Üretim Merkezleri Buldan – Babadağ – Tavas – Kızılcabölük**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1999, s.130.

¹⁰ T.C. Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi. Fon kodu: 30.1., Yer no: 124.798. 3.

İmal edilen bu dokumalar haftanın muayyen günlerinde tüccarlar tarafından Türkiye'nin her yerine sevk edilmekle kalmaz bir ticaret merkezi hüviyetini taşıyarak her hafta para tedavülü mecburiyeti kendiliğinden hasıl olmakla pek tabii olarak Tüccarlar da bankalara başvurmak mecburiyetinde kalmaktadırlar"¹¹ diyerek tüccarların çektiği sıkıntı dile getirilmiş ve bir bankanın kurulmasının özellikle de tüccara ve esnafa yönelik bir bankanın kurulmasının gerekliliği belirtilmiştir.

1967'de Buldan'a gelen Türkiye Halk Bankası Umum Müdürü Halit Taşçıoğlu'nun bizzat kendisinin Buldan'da inceleme yaptığı belirtilen dilekçede, "Buldan'da Halk Bankası açıldığı takdirde Denizli'ye 70, Buldan'a 30 km mesafedeki 7416 nüfuslu Güney kazası ile yine Buldan'a 20 km mesafedeki 7759 nüfuslu merkez Sarayköy kazası Esnaf Kefalet Kooperatifleri'nin ortakları ile Sarayköy'e bağlı Babadağ Esnaf Kefalet Kooperatifi'nin ortaklarının muameleleri Buldan'da kurulacak Türkiye Halk Bankası'nda görüldüğü takdirde, esasen pek yüklü olan Denizli şubesinin muameleleri de kısmen hafiflemiş olacaktır."¹² diyerek Halk Bankasının neden kurulması gerektiği açıklanmıştır. Başbakanlığa yazılan dilekçede imzası bulunanlar; Kooperatif Başkanı Süleyman Eralp ve tüm üyelerdir.¹³

Kooperatiflerin varlığını devam ettirebilmeleri için devlet, 334. sayılı konuyla 09.07.1961'de "Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 51. maddesine göre: "Devlet Kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır"¹⁴ yasası kabul edilmişse de 1970'lerden itibaren Esnaf Kefalet Kooperatifleri ayakta kalmayı başarırken Küçük Sanat Kooperatifleri'nin ayakta kalmaları giderek güçleşmiştir. Birçoğu dağılmış kalanlar da işlevlerini kaybetmiştir. Buna en iyi örnek Buldan I Numaralı Dokuma Kooperatifi'dir. Buldan I Numaralı Dokuma Kooperatifi işlevini kaybetmesine rağmen görünürde varlığını sürdürmektedir. 1998'in Eylül ayında hizmet verdiği binanın bir kısmı şahıslara kiraya verilerek Buldan mallarının sergilendiği ve satıldığı dükkan şekline dönüşmüştür.

KAYNAKÇA:

- 1- T.C. Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi. Fon Kodu: 30.1., Yer no: 124.798.3.
- 2- T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başvekalet Kararlar Müdürlüğü, Fon kodu: 30.18.1.2., Yer no: 97.102.4.
- 3- T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başvekalet Kararlar Müdürlüğü, Fon kodu: 30.18.1 Yer no: 115.71.15.
- 4- **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, I-III, 3.baskı, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Basımevi, Ankara, 1981,

¹¹ T.C. Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi. Fon Kodu: 30.1., Yer no: 124.798.3.

¹² T.C. Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, Fon kodu: 30.1., Yer no: 124.798.3.

¹³ T.C. Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, Fon kodu:30.1., Yer no: 124.798.3.

¹⁴ Oğuz Çataloğlu, **Kooperatifçilik ve Sermaye Birliğinde Kooperatiflerin Rolü**, Ege Üniversitesi Matbaası, 1971, s.19.

- 5- Akil Koyuncu, “*Dokumacılar ve Kooperatifleri*”, **Karınca Kooperatif Postası**, sayı: 167, 1950, s.2.
- 6- Halis Ödel, **Denizli’de Tekstil Sanayi ve Geleneksel Tekstil Üretim Merkezleri Buldan – Babadağ – Tavas – Kızılcabölük**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1999, s.130.
- 7- Haluk Cillov, **Denizli El Dokumacılığı Sanayi**, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul,1949.
- 8- Oğuz Çataloğlu, **Kooperatifçilik ve Sermaye Birliğinde Kooperatiflerin Rolü**, Ege Üniversitesi Matbaası, 1971, s.19.
- 9- Süleyman Gökeer, **Türk Kooperatifçilik Hareketi (1863-1973)**, Ankara, 1975
- 10- Zafer Toprak, **Milli İktisat Milli Burjuvazi**, Tarih Vakfı Yurt yay. İstanbul, 1995, s.125.
- 11- Z.Fahri Fındıkoğlu, **Türkiye’de Kooperatifçilik (Tatbiki Sosyoloji Denemesi)**,İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1953
- 12- **Denizli**, 29 Nisan 1937
- 13- **Denizli**, 1 Mayıs 1937